

Ковальова Ольга Вікторівна,

доктор юридичних наук, доцент,
заступник директора інституту з освітньої та науково-дослідної діяльності
навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту
(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4555-0172>

САМОРОБНА ВОГНЕПАЛЬНА ЗБРОЯ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Статтю присвячено вивченню поняття, ознак та особливостей криміналістичного дослідження саморобної вогнепальної зброї. З'ясовано, що саморобна вогнепальна зброя – це імітація вогнепальної зброї промислового зразка, виготовленої особами без відповідного на те дозволу із підручних матеріалів та за допомогою загальнодоступних металообробних інструментів, яка за своїми технічними характеристиками та конструктивними особливостями придатна для здійснення пострілу та ураження цілі. Запропоновано поділити саморобну вогнепальну зброю на таку, яка виготовляється з підручних матеріалів (труби, болти, металеві пластини, деревина, пластик, пружини та деталі від будь-яких інструментів), а також саморобну вогнепальну зброю для виготовлення якої використовуються деталі вогнепальної зброї промислового зразка (рукоятка, ствол, окремі механізми). В такому разі саморобну зброю слід відрізняти від переробленої, яка характеризується тим, що до окремих видів (стартові пістолети, пневматичні пістолети, гладкоствольні рушниці) вносяться такі конструктивні зміни в результаті чого вона стає придатною для стрільби. З метою дослідження саморобної вогнепальної зброї призначається судово-балістична експертиза, яка вирішує питання щодо віднесення наданого на дослідження предмета до вогнепальної зброї; способу виготовлення; справності та придатності до стрільби; можливості здійснення наданим на дослідження об'єктом пострілу.

Ключові слова: саморобна вогнепальна зброя, вогнепальна зброя, види зброї, судово-балістична експертиза.

Постановка проблеми. У слідчій практиці непоодинокими є випадки вчинення кримінальних правопорушень із використанням саморобної вогнепальної зброї, що вимагає її огляду, вилучення та направлення на судову експертизу. Крім того, саморобна вогнепальна зброя досить часто вилучається під час проведення слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів у ході досудового розслідування кримінальних правопорушень, які не пов'язані із незаконним обігом вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин. Проте, у відомчих законодавчих актах та науковій літературі досі не закріплене поняття саморобної вогнепальної зброї, її ознак та видів, що на практиці викликає труднощі та спірні питання при розмежуванні саморобної, переробленої, кустарної та атипової вогнепальної зброї і зумовлює необхідність вивчення поняття та ознак саморобної вогнепальної зброї, проблемних питань та специфіки проведення судової експертизи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості криміналістичного дослідження саморобної вогнепальної зброї, її сутність та властивості вивчалися такими вітчизняними науковцями як Берназ В. Д., Біленчук П. Д., Гамера В. А., Гамов Д. Ю., Гіверц П. В., Голдинський І. А., Гора І. В., Гузіков Р. О., Дубовий О. П., Колесник В. А., Кофанов А. В., Ладін В. Н., Мельник Р. В., Салтєвський М. В., Тіщенко В. В., Троценко А. М., Циганов С. М., Шепітько В. Ю. та ін.

Досить ґрунтовно специфіку та проблемні питання проведення судово-балістичної експертизи саморобної вогнепальної зброї викладено Кофановим А. В., а поняття та класифікація саморобної вогнепальної зброї детально досліджені Мельником Р. В.

Під час дослідження використовувалися методи формальної та діалектичної логіки, загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання.

Метою статті є вивчення поняття та ознак саморобної вогнепальної зброї, особливостей криміналістичного дослідження саморобної вогнепальної зброї.

Виклад основного матеріалу. В експертній практиці зустрічається чимало видів вогнепальної зброї, що різняться від стандартних промислових зразків способом виготовлення, конструкцією, технічними та балістичними характеристиками. У криміналістичній та юридичній літературі вживаються різні назви зброї, які відрізняються від офіційних і мають ознаки, характерні для певних груп зброї. Через термінологічний «різномір» серед криміналістів немає єдності стосовно таких об'єктів дослідження, що породжує труднощі під час вирішення питання про віднесення їх до певного виду чи підвиду вогнепальної зброї (предмет, схожий за формою, розмірами та конструкцією, не відноситься до вогнепальної зброї, і навпаки) [1, с. 122]. У випадку, якщо під час проведення обшуків слідчі або оперативні працівники виявляють предмети, які

за своєю конструкцією подібні до вогнепальної зброї, вони повинні прийняти рішення щодо їх вилучення та направлення на експертизу. Особливу увагу слід звертати на підозрілі речі та об'єкти, адже в слідчій та експертній практиці існують випадки виявлення зброї, замаскованої під побутові предмети.

Відповідно до п. 8.2 Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затвердженої наказом МВС України від 27.04.2020 № 357 вогнепальна зброя – ствольна зброя, яка призначена або може бути легко пристосована для ураження цілей снарядами (крім гумових чи аналогічних за своїми властивостями снарядів не смертельної дії), що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння металю заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що перебуває на визначеній відстані [2]. У різній науковій літературі вогнепальну зброю класифікують за різними підставами, але в основному до вогнепальної зброї відносять: 1) бойова зброя – бойові гвинтівки та карабіни, автомати, пістолети-кулемети, пістолети, револьвери; 2) спортивна зброя (тренувальна та цільова) – малокаліберні гвинтівки, малокаліберні пістолети, малокаліберні револьвери; 3) мисливська зброя – гладкоствольна, нарізна, комбінована; 4) спеціальна зброя – сигнальні пістолети (ракетниці), стартові пістолети, газові пістолети; 5) саморобна зброя – самопали, обрізи [3, с. 149].

Слід акцентувати увагу на тому, що у нормативних джерелах не закріплено поняття саморобної вогнепальної зброї, а у науковій літературі поняття «саморобна вогнепальна зброя» розглядається по-різному. Тищенко В. В. говорить, що саморобна зброя – це зброя, яка виготовляється з підручних засобів без дотримання технічних умов, а під час її виготовлення можуть бути використані деталі заводської зброї (ствол, рамка тощо) [4, с. 181]. Гузіков Р. О. зазначає, що саморобна вогнепальна зброя зазвичай індивідуальна за своєю конструкцією, не має близьких загальновідомих аналогів та не потребує технічного обладнання для виготовлення, а також невибаглива у використанні [5, с. 177]. На думку Гамова Д. Ю. саморобна зброя – це зброя, виготовлена та зібрана саморобним способом з деталей і частин цілком саморобного виготовлення чи з використанням окремих деталей і частин зброї та (або) виробів іншого призначення промислового чи кустарного виробництва [6, с. 6]. Кофанов А. В. під саморобною зброєю розуміє предмет, що володіє необхідними елементами конструкції відповідного промислового або кустарного виду зброї, виготовлений без дотримання вимог технології промислового виробництва зброї і носить реальну небезпеку для людини під час її застосування, тобто відповідає трьом критеріям вогнепальної зброї – вогнепальності, надійності та зброярності [7, с. 182]. Мельник Р. В. говорить, що саморобна вогнепальна зброя – це зброя, яка виготовлена власноруч з використанням заводського обладнання, деталей і частин повністю саморобного виготовлення чи використання окремих деталей і частин зброї без дотримання технічних умов, що призначена для механічного ураження цілі на відстані снарядом, що одержує направлений рух за рахунок енергії пороху або іншого заряду [1, с. 124]. Як бачимо, науковці наголошують на тому, що саморобна вогнепальна зброя виготовляється особами власноручно без дотримання

технічних умов виробництва та з використанням деталей як самостійного виготовлення, так і окремих частин зброї промислового зразка.

Таким чином, можемо запропонувати таке визначення саморобної вогнепальної зброї як імітації вогнепальної зброї промислового зразка, виготовленої особами без відповідного на те дозволу із підручних матеріалів за допомогою загальнодоступних металобробних інструментів, яка за своїми технічними характеристиками та конструктивними особливостями придатна для здійснення пострілу та ураження цілі.

Пленумом Верховного суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» від 26.04.2002 № 3 встановлюється поняття незаконного виготовлення холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв під яким потрібно розуміти умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії по їх створенню чи переробленню, внаслідок чого вони набувають відповідних характерних властивостей. Такими діями, зокрема, є перероблення ракетниці, стартового, будівельного, газового пістолета, інших пристроїв, пристосованих для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металю снарядами не смертельної дії, у зброю, придатну до стрільби, або мисливської (у тому числі гладкоствольної) рушниці – в обріз, виготовлення вибухових речовин, вибухових пристроїв чи боеприпасів з використанням будь-яких компонентів, які самі по собі не є вибухівкою, але внаслідок цих дій набувають здатності до вибуху, тощо [8]. Отже, виготовленням саморобної вогнепальної зброї можна вважати такі дії особи, які спрямовані на самостійне виготовлення предметів, які за своїм зовнішнім виглядом є імітацією вогнепальної зброї та за конструктивними ознаками призначені для здійснення пострілу.

Тищенко В. В. за способом виготовлення поділяє вогнепальну зброю на заводську, кустарну, саморобну й перероблену. Заводська зброя виготовляється в умовах промислового виробництва за державними або фірмовими стандартами з дотриманням технології та відповідних умов виготовлення. Кустарна зброя виготовляється майстрами-зброярами в умовах кустарних майстерень, як правило, без жорсткого дотримання стандартів і технології, властивих заводським екземплярам. Саморобна зброя виготовляється з підручних засобів без дотримання технічних умов. Під час її виготовлення можуть бути використані деталі заводської зброї (ствол, рамка тощо). Перероблена вогнепальна зброя є видозміненим зразком заводської зброї (наприклад, обріз) або пристосуванням спеціальних приладів та інструментів, що не є вогнепальною зброєю, чия дія заснована на використанні вибухових речовин (стартові, сигнальні, газові, будівельно-монтажні пістолети й револьвери) [4, с. 180–181]. Мельник Р. В. за умовами виготовлення розглядає стандартну (зброю промислового виготовлення) та нестандартну зброю. Нестандартна зброя порівняно зі стандартною аналогічного типу має певні відхилення в конструкції, відрізняється довжиною ствола, ложа тощо. До нестандартної належить атипова зброя, замаскована під будь-які побутові предмети (стріляючі авторучки, портсигари, парасольки тощо), перероблена вогнепальна зброя у вигляді обрізів гвинтівок і мисливських рушниць; газових, сигнальних

та будівельно-монтажних пістолетів (револьверів), які після пристосування їх до проведення спрямованих пострілів стають вогнепальною зброєю. Саморобна зброя фабрикується переважно з підручних матеріалів, інколи з частковим використанням деталей стандартної зброї і якого-небудь заводського обладнання [9, с. 126].

У свою чергу Кофанов А. В. стверджує, що вогнепальна зброя, що використовується в кримінально-протиправних цілях, поділяється за способом виготовлення на стандартну промислову, кустарну, саморобну. Науковець також розрізняє три основні види атипової зброї: саморобну, перероблену і комбіновану. Саморобною атиповою вогнепальною зброєю, є такі її зразки, у яких усі частини виготовлені особою саморобно. Такий різновид атипової зброї є доволі розповсюдженим і грубим імітуванням заводської зброї. До переробленої атипової зброї належать зразки, виготовлені шляхом внесення значних змін кустарним або іншим способом в заводський екземпляр вогнепальної зброї, а також деякі види заводської зброї, спеціально пристосовані для проведення пострілів та зберігання (транспортування) в певних умовах. Наприклад, виготовлення «обріза» в результаті укорочення ствола і ложа гвинтівки або карабіну. В експертній практиці і в спеціальній літературі перероблену зброю відносять до саморобної, що є помилковим. Така зброя виокремлюється у самостійну групу [10, с. 207]. Слід звернути увагу на те, що деякі науковці (Кофанов А. В., Мельник Р. В.) відносять саморобну вогнепальну зброю до атипової, тобто такої, що може бути замаскована під інші предмети. На нашу думку, дані види зброї слід розглядати окремо.

Гузіков Р. О. виокремив такі способи виготовлення саморобної зброї: 1) самостійне виготовлення всіх деталей і частин зброї; 2) використання окремих деталей і частин зброї промислового виготовлення; 3) внесення невідворотних змін до конструкції вогнепальної зброї промислового виготовлення з наданням їй нових якостей, які часто приводять до зміни її функціонального призначення та балістичних характеристик (наприклад обрізи); 4) внесення невідворотних змін до конструкції невогнепальної зброї (газової, сигнальної, пневматичної, конструктивно подібних до зброї виробів тощо), які приводять до зміни її цільового призначення; 5) самостійне збирання з деталей і частин вогнепальної зброї промислового виготовлення [5, с. 178].

Слід акцентувати увагу на тому, що виготовлення саморобної вогнепальної зброї залежить від таких факторів: 1) наявність у виготовлювача спеціальної освіти, підготовки або навичок у сфері виготовлення вогнепальної зброї; 2) наявність у виготовлювача деталей вогнепальної зброї або можливість їх виготовлення чи придбання; 3) доступ до технології виготовлення вогнепальної зброї, знання конструктивних ознак та особливостей вогнепальної зброї; 4) наявність необхідних інструментів або доступ до промислового обладнання. Крім того, саморобна вогнепальна зброя може виготовлятися як в домашніх умовах (імпровізованих майстернях, гаражах), так і на підприємствах (цехах, заводах). При цьому виготовлювачі можуть використовувати загальнодоступні інструменти для обробки металу, а також спеціальне обладнання. Саморобна вогнепальна зброя є імітацією вогнепальної зброї та поступається вогнепальній зброї промислового зразка не тільки у зовнішніх характеристиках, але й властивостях.

Різні екземпляри саморобної зброї відрізняються один від одного не лише прийомами чи методами виготовлення, а й використанням матеріалів для

виготовлення деталей, обробки їх поверхні, точності підгонки, міцності, надійності, безвідмовності конструкції та ін. Окремі екземпляри за загальними ознаками потрібно пред'являти вимогам, які наближаються до промислових зразків. Зазвичай, якість саморобної зброї значно нижча, ніж якість відповідних промислових зразків. Саморобна вогнепальна зброя може виготовлятися з підручних матеріалів, інколи з використанням деталей і вузлів від вогнепальної зброї промислового зразка. Судова практика свідчить, що останнім часом для виготовлення такої зброї почали використовувати заводське верстатне обладнання. Траплялися випадки, коли частини та деталі виготовлялися на збройовому підприємстві, з якого вони пізніше викрадалися, а подальша збірка в єдину конструкцію проводилася самостійно у домашніх майстернях [1, с. 123].

Петрушина А. Д. та Приходько О. П. умовно поділили саморобні стріляючі пристрої на шість основних груп:

1) дульнозарядні стріляючі пристрої, які відрізняються найбільшою різноманітністю, оскільки мають доволі просту конструкцію й можливість використання широкого спектру зарядів, а особливістю є те, що заряджання проводиться через дуло;

2) казнозарядні стріляючі пристрої – як правило саморобні пристрої цієї групи створюються на основі принципів дії сучасної стрілецької зброї промислового виробництва. Дані пристрої відрізняються значним спрощенням конструкції та заряджаються через казенну частину;

3) револьвери – саморобні револьвери, не мають дуже великого різноманіття, від пістолетів відрізняються тим, що мають в своїй конструкції барабан (основна типова ознака револьвера);

4) перероблена зброя – до даної групи відносяться саморобні стріляючі пристрої створені на базі пневматичної, газової, сигнальної, травматичної зброї;

5) автоматична зброя – у цю групу включені зразки, здатні вести не тільки одиночний, але й автоматичний вогонь. Виготовлення такого роду зброї, вимагає не тільки навичок, але й спеціального устаткування, а тому подібні зразки зустрічаються доволі рідко;

6) атипова зброя – саморобні стріляючі пристрої, що мають усі ознаки вогнепальної зброї, але не мають аналогів в її класифікації за будовою, способом керування, утримання й стрільби [11].

Зважаючи на вищевикладене, вважаємо за доцільне саморобну вогнепальну зброю поділити на таку, яка виготовляється з підручних матеріалів (труби, болти, металеві пластини, деревина, пластик, пружини та деталі від будь-яких інструментів), а також саморобну вогнепальну зброю для виготовлення якої використовуються деталі заводської вогнепальної зброї (рукоятка, ствол, окремі механізми). В такому разі саморобну зброю слід відрізнити від переробленої, яка характеризується тим, що до окремих видів (стартові пістолети, пневматичні пістолети, гладкоствольні рушниці) вносяться такі конструктивні зміни в результаті чого вона стає придатною для стрільби.

Мельник Р. В. зауважує, що виробники саморобної вогнепальної зброї, як правило, не прагнуть до того, щоб за своїми якостями вона відповідала вимогам, які ставляться до вогнепальної зброї промислового зразка. Її екземпляри часто вже не забезпечують прицільну стрільбу навіть на невеликих дистанціях. Надійність конструкції саморобної зброї, як правило, також не висока, адже у багатьох екземплярах спостерігається

нещільне замикання (недозакриття) каналу ствола і прорив газів у момент пострілу, заклинювання патронів при подачі з магазину, порушення співвісності камор барабана і ствола тощо. За зовнішнім виглядом більшість зразків саморобної зброї значно відрізняються від промислових зразків [1, с. 123]. Так, саморобна зброя може не відповідати усім технічним характеристикам вогнепальної зброї та демонструвати нижчі показники у дальності пострілу та точності попадання в ціль. Крім того, окремі вироби можуть використовуватися єдиново-разово для здійснення одного пострілу.

Отже, до ознак, які відрізняють саморобну вогнепальну зброю від інших видів зброї пропонуємо віднести такі: 1) відсутність серійного номеру або маркування; 2) форма саморобної вогнепальної зброї є нетиповою і відрізняється від тієї, що характерна для вогнепальної зброї промислового зразка; 3) наявність у конструкції саморобної вогнепальної зброї підручних матеріалів (металеві пластини, труби, болти, пружини, деревина тощо); 4) наявність у конструкції саморобної вогнепальної зброї частин або деталей вогнепальної зброї промислового зразка; 5) нерівні поверхності і частини на яких помітні елементи надпили, зварювання, шліфування; 6) ненадійність конструкції саморобної вогнепальної зброї.

У випадках, коли для вирішення питання про те, чи є відповідні предмети зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями або радіоактивними матеріалами, а також для з'ясування їх придатності до використання за цільовим призначенням потрібні спеціальні знання слід призначати експертизу з проведенням її у відповідних експертних установах. Для з'ясування лише придатності предмета до використання за цільовим призначенням достатньо участі спеціаліста [8]. Таким чином, у разі виявлення під час проведення слідчих (розшукових) дій предметів, які за своєю конструкцією є подібними до саморобної вогнепальної зброї необхідним є залучення спеціалістів з метою здійснення огляду. На місці виявлення саморобної вогнепальної зброї необхідним є створення умов для безпеки учасників огляду, а також недопущення здійснення випадкового пострілу або спрацювання саморобної вогнепальної зброї.

З метою дослідження саморобної вогнепальної зброї призначається судово-балістична експертиза, яка вирішує питання щодо визначення технічного стану зброї, боєприпасів і придатності їх до стрільби; установлення можливості пострілів без натискання на спусковий гачок; встановлення належності саморобних стріляючих пристроїв і патронів до них, до вогнепальної зброї і боєприпасів; встановлення способу виготовлення вогнепальної зброї та патронів [12]. Від висновку судово-балістичної експертизи залежить підтвердження або спростування факту виготовлення саморобної вогнепальної зброї та кваліфікація кримінального правопорушення.

Дослідження саморобної вогнепальної зброї здійснюється за методикою, під якою розуміється сукупність окремих наукових методів і прийомів, що послідовно використовуються у дослідженні для отримання науково обґрунтованих висновків [13, с. 155]. Науковці акцентують увагу на методичній застарілості прийнятих практик судово-балістичного дослідження вогнепальної зброї та зауважують на необхідності комплексної модернізації на основі сучасних методик і практик криміналістичних досліджень саморобної вогнепальної

зброї [13, с. 156], а також приведення їх у відповідність сучасним досягненням науки і техніки.

Методика ідентифікаційних досліджень саморобної вогнепальної зброї розроблена на науковій основі теорії криміналістичної ідентифікації. Науковими передумовами судово-балістичної ідентифікації саморобної вогнепальної зброї є: а) теоретичні положення криміналістичної ідентифікації; б) загальні положення балістики; в) судово-балістичні відомості про особливості атипової зброї (бойова і конструктивна характеристика зброї, боєприпасів тощо); г) дані трасології про індивідуальність і стійкість зовнішньої будови об'єктів. Судові експертизи зазначених об'єктів вирішують питання як ідентифікаційного характеру, так і неідентифікаційного. У процесі їх проведення вирішуються три основні завдання: віднесення предмета до вогнепальної зброї; придатність до стрільби; встановлення наявності або відсутності тотожності і групової приналежності [10, с. 213].

Одним із завдань, що може ставитися перед експертом-балістом – це вирішення питання, чи є досліджуваній об'єкт вогнепальною зброєю. Для вирішення цього питання потрібно встановити, чи відповідає досліджуваній об'єкт критерію призначення для ураження цілей, тобто встановити, що об'єкт має цільове призначення для ураження цілі, і встановити наявність достатньої для цього уражаючої здібності. Прийнята методика визначає, що мінімальна питома кінетична енергія кулі на нижній межі ураження дорівнює 50 Дж/см² (0,05 кгм/мм²). Отже, вирішення питання про віднесення досліджуваного об'єкта до вогнепальної зброї в більшості випадків зводиться до вимірювання швидкості кулі і подальшого обчислення її питомої кінетичної енергії [14, с. 130].

Таким чином, при направленні саморобної вогнепальної зброї на судово-балістичну експертизу, на вирішення експерта-баліста доцільно ставити такі питання:

1. Чи є вогнепальною зброєю наданий на дослідження предмет?
2. Яким способом виготовлено наданий на дослідження предмет?
3. Чи придатний наданий на дослідження предмет для здійснення пострілу?
4. Чи міг бути здійснений постріл з наданого на дослідження предмету?

Висновки. Саморобна вогнепальна зброя – це імітація вогнепальної зброї промислового зразка, виготовленої особами без відповідного на те дозволу із підручних матеріалів та за допомогою загальнодоступних металообробних інструментів, яка за своїми технічними характеристиками та конструктивними особливостями придатна для здійснення пострілу та ураження цілі. До ознак, які відрізняють саморобну вогнепальну зброю від інших видів зброї слід віднести такі: 1) відсутність серійного номеру або маркування; 2) форма саморобної вогнепальної зброї є нетиповою і відрізняється від тієї, що характерна для вогнепальної зброї промислового зразка; 3) наявність у конструкції саморобної вогнепальної зброї підручних матеріалів (металеві пластини, труби, болти, пружини, деревина тощо); 4) наявність у конструкції саморобної вогнепальної зброї частин або деталей вогнепальної зброї промислового зразка; 5) нерівні поверхності і частини на яких помітні елементи надпили, зварювання, шліфування; 6) ненадійність конструкції саморобної вогнепальної зброї.

Список використаних джерел

1. Мельник Р. В., Гамера В. А., Голдинський І. А. Поняття саморобної вогнепальної зброї. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 5. С. 122–124. URL: http://lsej.org.ua/5_2016/36.pdf (дата звернення: 21.05.2025).
2. Інструкція з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ МВС України від 27.04.2020 № 357 / Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text> (дата звернення: 21.05.2025).
3. Колесник В. А., Гора І. В. Криміналістика в протидії незаконному використанню вибухових пристроїв, вогнепальної зброї та обігу наркотиків : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 400 с.
4. Криміналістика : підручник / за ред. В. В. Тіщенко. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 556 с.
5. Гузіков Р. О. Проблемні питання та особливості дослідження саморобної вогнепальної зброї. *Криміналістичний вісник*. 2018. № 2 (30). С. 177–181. URL: <https://visnyk.dndekc.mvs.gov.ua/index.php/visnyk/article/view/48/33> (дата звернення: 21.05.2025).
6. Гамов Д. Ю. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів) : судово-балістична методика. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2012. 34 с.
7. Кофанов А. В. Криміналістична техніка : навч. посіб. Київ : Кий, 2009. 416 с.
8. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами : постанова Пленуму Верховного суду України від 26.04.2002 № 3 / Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text> (дата звернення: 21.05.2025).
9. Мельник Р. В., Гамера В. А., Толочин Д. В. Щодо деяких питань про класифікації атипової (саморобної) вогнепальної зброї. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 5. С. 125–126. URL: http://lsej.org.ua/5_2016/37.pdf (дата звернення: 21.05.2025).
10. Кофанов А. В. Деякі дискусійні аспекти дослідження сучасних зразків атипової вогнепальної зброї. *Криміналістика і судова експертиза*. 2017. № 62. С. 206–215. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2017_62_26 (дата звернення: 21.05.2025).
11. Петрушина А. Д., Приходько Ю. П. Саморобна вогнепальна зброя: особливості та конструктивні характеристики. *Судово-експертна діяльність: сучасний стан та перспективи розвитку* : зб. матеріалів круглого столу, м. Київ, 23 квіт. 2015 р. Київ, 2015. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/1ea64f09-c040-4530-a648-cf23153a5ed0> (дата звернення: 21.05.2025).
12. Особливості призначення судово-балістичної експертизи. Упаковка та надання на судово-балістичну експертизу : інформаційний лист. Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр. Київський НДЕКЦ МВС України. Київ, 2017. URL: <https://ndekc.kiev.ua/wp-content/uploads/2017/02/Призначення-балістика.pdf> (дата звернення: 21.05.2025).
13. Циганов С. М., Троценко А. М. Специфічні умови криміналістичного дослідження саморобної вогнепальної зброї в Україні. *Вісник Чернівецького національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 3. С. 149–157. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/3_2019/16.pdf (дата звернення: 21.05.2025).
14. Гіверц П. В. Криміналістичне дослідження саморобної вогнепальної зброї: класичні методики і новітнє обладнання. *Трибуна докторанта, аспіранта і здобувача*. 2018. № 36. С. 130–143. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/157091> (дата звернення: 21.05.2025).

References

1. Melnyk, R. V., Hamera, V. A., & Holdynskyi, I. A. (2016). Poniattia samorobnoi vohnepalnoi zbroi [The concept of homemade firearms]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal*. № 5. S. 122–124. Retrieved from: http://lsej.org.ua/5_2016/36.pdf (access date: 21.05.2025) [in Ukrainian].
2. Instrukttsiia z orhanizatsii reahuvannia na zaiavy ta povidomlennia pro kryminalni, administratyvni pravoporushennia abo podii ta operatyvnoho informuvannia v orhanakh (pidrozdilakh) Natsionalnoi politsii Ukrainy [Instructions on organizing response to applications and reports of criminal, administrative offenses or events and operational information in the bodies (units) of the National Police of Ukraine] : nakaz MVS Ukrainy vid 27.04.2020 № 357 / Zakonodavstvo Ukrainy (2020). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text> (access date: 21.05.2025) [in Ukrainian].
3. Kolesnyk, V. A., & Hora, I. V. (2017). *Kryminalistyka v protydii nezakonnomu vykorystanniu vybukhovyykh prystroiv, vohnepalnoi zbroi ta obihu narkotykyv* [Forensics in Counteracting the Illegal Use of Explosive Devices, Firearms, and Drug Trafficking] : navch. posib. Kyiv : Yurinkom Inter [in Ukrainian].
4. Kryminalistyka (2019). [Forensic Science]: pidruchnyk / za red. V. V. Tishchenka. Odesa : Vydavnychiy dim "Helvetyka". 556 s. [in Ukrainian].
5. Huzikov, R. O. (2018). Problemni pytannia ta osoblyvosti doslidzhennia samorobnoi vohnepalnoi zbroi [Problematic issues and features of the study of homemade firearms]. *Kryminalistychnyi visnyk*. № 2 (30). S. 177–181. Retrieved from: <https://visnyk.dndekc.mvs.gov.ua/index.php/visnyk/article/view/48/33> (access date: 21.05.2025) [in Ukrainian].
6. Hamov, D. Yu. (2012). *Metodyka vstanovlennia nalezhnosti ob'ekta do vohnepalnoi zbroi ta yoho prydatnosti do strilby (provedennia postriliv)* [Methodology for establishing the belonging of an object to a firearm and its suitability for shooting (firing shots)] : sudovo-balistychna metodyka. Kyiv : DNDEKTS MVS Ukrainy. 34 s. [in Ukrainian].
7. Kofanov, A. V. (2009). *Kryminalistychna tekhnika* [Forensic Technique] : navchalnyi posibnyk. Kyiv [in Ukrainian].
8. Pro sudovu praktyku v spravakh pro vykradennia ta inshe nezakonne povodzhennia zi zbroieiu, boiovyi pryypasamy, vybukhovymi rehovynamy, vybukhovymi prystroiamy chy radioaktyvnymi materialamy [On judicial practice in cases of theft and other illegal handling of weapons, ammunition, explosives, explosive devices or radioactive materials] vid 26.04.2002 № 3 :

postanova Plenumu Verkhovnoho sudu Ukrainy / Zakonodavstvo Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text> (access date: 21.05.2025) [in Ukrainian].

9. Melnyk, R. V., Hamera, V. A., & Tolochyn, D. V. (2016). Shchodo deiakykh pytan pro klasyfikatsii atypovoi (samorobnoi) vohnepalnoi zbroi [On some issues of classification of atypical (homemade) firearms]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 5. S. 125–126. Retrieved from: http://lsej.org.ua/5_2016/37.pdf (access date: 21.05.2025) [in Ukrainian].

10. Kofanov, A. V. (2017). Deiaki dyskusiini aspekty doslidzhennia suchasnykh zrazkiv atypovoi vohnepalnoi zbroi [Some controversial aspects of the study of modern samples of atypical firearms]. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza*. № 62. S. 206–215. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2017_62_26 (access date: 21.05.2025) [in Ukrainian].

11. Petrushyna, A. D., & Prykhodko, Yu. P. (2015). Samorobna vohnepalna zbroia: osoblyvosti ta konstruktyvni kharakterystyky [Homemade firearms: features and design characteristics]: *Sudovo-ekspertna diialnist: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku* : zb. materialiv kruhloho stolu, m. Kyiv, 23 kvit. 2015 r. Kyiv. Retrieved from: <https://elar.navs.edu.ua/items/1ea64f09-c040-4530-a648-cf23153a5ed0> (access date: 21.05.2025) [in Ukrainian].

12. Osoblyvosti pryznachennia sudovo-balistychnoi ekspertyzy. Upakovka ta nadannia na sudovo-balistychnu ekspertyzu [Features of the purpose of forensic ballistics examination. Packaging and submission for forensic ballistics examination] : informatsiyni lyst. Derzhavnyi naukovy-doslidnyi ekspertno-kryminalistychnyi tsentr. Kyivskyi NDEKTS MVS Ukrainy (2017). Kyiv. Retrieved from: <https://ndekc.kiev.ua/wp-content/uploads/2017/02/Призначення-балістика.pdf> (access date: 21.05.2025) [in Ukrainian].

13. Tsyhanov, S. M., & Trotsenko, A. M. (2019). Spetsyfichni umovy kryminalistychnoho doslidzhennia samorobnoi vohnepalnoi zbroi v Ukraini [Specific conditions for forensic investigation of homemade firearms in Ukraine]. *Visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia»*. № 3. S. 149–157. Retrieved from: http://jes.nuoua.od.ua/archive/3_2019/16.pdf (access date: 21.07.2025) [in Ukrainian].

14. Hiverts, P. V. (2018). Kryminalistyчне doslidzhennia samorobnoi vohnepalnoi zbroi: klasychni metodyky i novitnie obladnannia [Forensic investigation of homemade firearms: classical methods and modern equipment]. *Trybuna doktoranta, aspiranta i zdobuvacha*. № 36. S. 130–143. Retrieved from: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/157091> (access date: 21.07.2025) [in Ukrainian].

Kovalova Olga,

Doctor of Law, Associate Professor,

Deputy Director of the Institute for Educational and Research Activities at the Educational and Scientific Institute of Law and Social Management

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4555-0172>

HOMEMADE FIREARM: CONCEPT, SIGNS, FORENSIC INVESTIGATION

The article is devoted to the study of the concept, signs and features of the forensic investigation of homemade firearms. It was found that homemade firearms are imitations of industrial firearms made by persons without the appropriate permit from improvised materials and using publicly available metalworking tools, which, according to their technical characteristics and design features, are suitable for firing and hitting a target. The features that distinguish homemade firearms from other types of weapons include: 1) the absence of a serial number or marking; 2) the shape of homemade firearms is atypical and differs from that characteristic of industrial firearms; 3) the presence of improvised materials in the design of homemade firearms (metal plates, pipes, bolts, springs, wood, etc.); 4) the presence of parts or details of industrial weapons in the design of homemade firearms; 5) uneven surfaces and parts on which elements of sawing, welding, grinding are visible; 6) unreliability of the design of homemade firearms.

It is proposed to divide homemade firearms into those that are made from improvised materials (pipes, bolts, metal plates, wood, plastic, springs and parts from any tools), as well as homemade firearms for the manufacture of which parts of industrial firearms are used (handle, barrel, individual mechanisms). In this case, homemade weapons should be distinguished from converted ones, which are characterized by the fact that such structural changes are made to certain types (starter pistols, air pistols, smoothbore rifles) as a result of which they become suitable for shooting.

For the purpose of studying homemade firearms, a forensic ballistics examination is assigned, which resolves the issue of classifying the object submitted for examination as a firearm; the method of manufacture; serviceability and suitability for shooting; the ability of the object provided for research to fire a shot.

Key words: homemade firearms, firearms, types of weapons, forensic ballistics examination.

Надіслано до редколегії 30.05.2025